

JO TAMBÉ

PUC I VULL!

Programa d'atenció a la
sexualitat.

Experiència Pràctica en un
àmbit d'atenció a la
Discapacitat Física.

INTRODUCCIÓ

A la nostra institució treballem de forma plenament adaptats al model d'Atenció Centrada en la Persona. En aquest context hem desenvolupat una metodologia de treball que pugui satisfer totes les necessitats, desitjos i preferències de les persones que viuen als nostres centres.

Per dur a terme aquesta intervenció amb plenitud tot el personal es compromet a vetllar per l'**autonomia** (que permet a les persones controlar la seva pròpia vida) i la **independència** (en el desenvolupament de la vida diària i quotidiana) de les persones oferint una atenció integral de qualitat basada en l'adopció de bones pràctiques assistencials i en el respecte a la dignitat de la persona.

El nostre procés de canvi ha anat relacionat amb els mecanismes de transformació congruents i conseqüents a l'adopció del Model, amb el desenvolupament de totes les estratègies de revisió, formació i participació que tenen com a finalitat atendre a les dos dimensions essencials en un entorn residencial com és el de **l'atenció a la pròpia persona** (coneixement de la història, respecte , protecció, garantir la intimitat..) i la modificació dels **entorns** perquè siguin més afavoridors (espai físic amable i significatiu, foment de les relacions socials i interpersonals...).

Aquest procés de canvi afecta a les persones que atenem als centres (que a la fi no deixen de ser ciutadans que canvien d'entorn residencial) però en major mesura al personal que els presta assistència. Així són importants i essencials els esforços per poder acompanyar a l'equip professional en aquest canvi de paradigma que representa els nous models d'atenció, les noves expectatives dels residents i l'atenció precisa a totes i cadascuna de les necessitats.

El treball d'avaluació i abordatge de les diferents àrees en l'elaboració del pla d'atenció i vida sovint no acaba d'aprofundir en totes les veritables necessitats detectades, expressades o ocultes de les persones. Això va ser objectivat a la nostra institució i alhora va ser el punt de partida de l'elaboració d'un programa com el que reflectim en aquest document, en el context de l'elaboració dels qüestionaris enviats pel equip del Dr. Feliciano Villar (quins resultats van ser inclosos en el Llibre “ *Sexualidad en entornos residenciales de personas mayores. Guia de Actuación para profesionales* “) on es va detectar com les situacions derivades de les necessitats de l'atenció a la sexualitat eren presents amb força en el dia a dia del nostre personal però no es canalitzaven de forma adequada ni se'n feia un abordatge professional, quedant la majoria de casos ocults i per tant provocant un malestar a la persona que li restava oportunitats.

Un percentatge alt de treballadors havien detectat en el desenvolupament de les seves atencions diàries **situacions** que els havien provocat una situació d'incertesa assistencial, com per exemple: “*deshinibición sexual en lugares públicos de la residencia*”, “*dos pacientes,*

hombre y mujer, se hicieron pareja. A veces entraban en la habitación y estaban practicando sexo oral", *"dos usuarios en que uno le realizaba una felación al otro o con clara intencionalidad para ello"*, *"encontraron a un señor masturbándose"*, *"entrando en una habitación una usuaria estaba masturbando a su compañero"*....entre moltíssimes altres. Quan fem una revisió de les estratègies d'abordatge (generals) dels centres en relació a circumstàncies com aquestes es detecta que en la majoria dels casos les actituds de repressió (en primera instància, però mes tard la evitació) són les actituds més habituals que no fomenten l'abordatge en profunditat a la cerca d'estratègies que puguin satisfer a totes les parts. Això es posa molt en evidència quan en el mateix qüestionari el personal aporta les seves propostes de millora per tal de poder respondre de forma satisfactòria a les situacions, però sobre tot enfocades a l'adquisició d'hàbits i models d'atenció que promoguin la llibertat de la expressió de la sexualitat i l'afectivitat de la persona, com poden ser: *"entender que es una necesidad más"*, *"que no por tener más años dejas de sentir"*, *"formación en la materia para el personal de atención, menos tabú con el tema, ya que es algo natural que todos practicamos"*.... és a dir, respostes i plantejaments coherents amb el que és un model de vida normalitzada però que vàrem entendre que no desenvolupàvem amb profunditat.

Entre les situacions més habitualment detectades hi havia les que es poden emmarcar en els grups de (per ordre de freqüentació) , *"MASTURBACIÓN HOMBRES"*, *"BESOS PAREJA HETERO"*, *"EXPOSICIÓN PÚBLICA GENITALES"*, *"TOCAMIENTOS A PROFESIONAL "* i *"MASTURBACIÓN MUJERES"*.

Amb molt menor impacte però amb alguna dada rellevant destaquen també situacions com les de *"RELACIONES SEXUALES GAYS"*, *"DISCLOSING GAY"* o *"DISCLOSING LESBIANA"* Així de la nostra organització hem fet una aproximació amb professionals, col·lectius activistes, investigadors i representants de l'administració (Casal lambda, Consell LGTBI de BCN; Fundacio Enllaç, Grup d'amics de la gent gran Gai, Associació cristiana de Gais de Catalunya, Amics de la gent Gran, Àrea per a la Igualtat de tracte i no-discriminació de persones LGTB - Secretaria de Família i experts a títol personal....) sobre la **realitat de l'atenció de les persones amb diferents necessitats i orientacions sexo afectives**. En el plànol de l'atenció al col·lectiu LGTBI hem detectat moltes barreres per poder trobar un encaix de model que sigui plenament sensible a la diversitat, entrebancs o limitacions que s'han de treballar de forma transversal amb les pròpies institucions, les famílies, els treballadors i les diferents persones en les unitats de convivència. En primer lloc esmentar que la **visió exterior esta molt estereotipada**, bàsicament en dos creences que resulten equivocades, la primera que tot el col·lectiu té alt poder adquisitiu i la segona que tenen la necessitat de serveis exclusius, amb luxe i fortament diferenciats.

D'altra banda hem determinat que hi han unes **característiques molts definides en l'envelliment d'aquestes persones**, com son: Solitud / Aïllament / pèrdua de referents, Manca de comprensió /suport familiar / trencaments, Por a la no acceptació en un entorn heterosexista, Antecedents de patiment de situacions d'homofòbia, Incertesa sobre l'atenció en la fase de dependència, Falta de referents que puguin exercir la seva tutela, si esdevingués el cas, En ocasions, marginalitat, Dificultats econòmiques

I el que acabaven **desitjant com a valors fonamentals per a la seva atenció** son: De Respecte, De Dignitat, De reconeixement de la identitat sexual, De Suport, De Seguretat, De Llibertat en la presa de decisions, D'envellir positivament i saludablement, D'equitat d'accés a tots els serveis sanitaris / socials, D'igualtat de tracte, D'autonomia personal, D'un espai que respecti totes les dimensions de la persona, tant la afectiva, com emocional, espiritual...

Un cop aquí des de la institució vàrem voler sedimentar un programa que fos transversal i que revisi la nostra forma d'oferir benestar a les persones. Tan es així que des d'un bon principi i conscients de que tota la organització ha d'estar involucrada en el projecte es va procedir a **revisar la Missió del grup**, incloent aquests aspectes que fins a la data no havien quedat explícits.

En aquest treball que presentem descriurem com hem desenvolupat un **PROGRAMA d'ATENCIÓ a la SEXUALITAT**, que és transversal a la institució però que **objectivarem i descriurem de forma concreta, per raons d'espai i de naturalesa del treball present, en un centre d'atenció a persones amb discapacitat física**.

En un centre d'atenció a la discapacitat hi conviuen de forma estreta perfils de persones amb discapacitat joves, amb un projecte vital llarg conjuntament amb persones grans en les que s'afegeixen les consideracions pròpies de la vellesa.

Sabem que la sexualitat i la discapacitat o dependència són dos temes que històricament s'han cobert de malentesos i prejudicis. Les persones discapacitades són titulars dels mateixos drets fonamentals que la resta de la ciutadania i no han d'aprendre una "sexualitat diferent", però sí

que hi han matisos diferencials que condicionen la seva realització eròtica. Pel fet de ser un tema poc abordat resulta encara més complex. D'altra banda, hi ha una sèrie de **mites i creences** sobre la sexualitat de les persones amb discapacitat que condicionen el seu desenvolupament: És una creença popular que una persona discapacitada perd la capacitat sexual, es diu que: "no pot i no ha de...." i per tant se la desvaloritza i frustra. Això és una enorme equivocació, ja que la sexualitat és un impuls vital, essencial per al desenvolupament humà i un mitjà de comunicació interpersonal. La salut sexual està definida per l'OMS com "*...un estat de benestar físic, emocional, mental i social relacionat amb la sexualitat; el qual no és l'absència de malaltia, disfunció o incapacitat. Perquè la salut sexual s'aconsegueixi i es mantingui, els drets sexuals de totes les persones han de ser respectats, protegits i exercits a plenitud*". Per poder arribar a aquest estat, segons la mateixa OMS (2002), "*...es requereix un enfocament positiu i respectuós de la sexualitat i de les relacions sexuals, així com la possibilitat de tenir experiències sexuals plaents i segures, lliures de tota coacció, discriminació i violència*".

Hi han molts documents que recullen els drets sexuals i reproductius de les persones amb discapacitat on queda patent la seva universalitat. La primera *Declaració dels drets sexuals* va ser proclamada al *XIII Congrés Mundial de Sexologia*, celebrat el 29 de juny de 1997 a València. L'Assemblea General de Nacions Unides va aprovar el 13 de desembre de 2006 la "*Convención Internacional sobre los Derechos de las Personas con discapacidad*" Aquest instrument jurídic internacional s'agrega y s'integra a l'ordenament normatiu espanyol. Espanya ho ratifica el 21 d'abril de 2008, entrant en vigor el 3 de maig d'aquest mateix any. El 2 d'agost de 2011 entra en vigor la Llei 26/2011, d'1 d'agost, "*de adaptació normativa a la Convención Internacional sobre los Derechos de las Personas con Discapacidad*". La mateixa s'aprova en Reial decret 1276/2011 el 17 de setembre de 2011. L'última legislació és el Reial decret Legislatiu 1/2013, de 29 de novembre, pel qual s'aprova el "*Texto Refundido de la Ley General de Derechos de las Personas con Discapacidad y de su Inclusión Social*". En el nostre territori, el 5 de maig de 2016 el Parlament de Catalunya votà unànimement en el Plenari la Moció 28/XI i que en el seu punt 1, diu:

" Adaptar normativament els valors i els mandats de la Convenció sobre els drets de les persones amb discapacitat, aprovada per les Nacions Unides el 2006."

Amb aquests fonaments teòrics i plantejaments inicials i per entrar de forma més concreta a l'objecte de la intervenció pràctica es realitza un qüestionari de participació totalment voluntària, tant al col·lectiu de residents com al col·lectiu de professionals del nostre centre, i també hem trobat interessant realitzar el mateix qüestionari a estudiants de CFGM en Cures Auxiliars d'Infermeria i del CFGM en Atenció a Persones en Situació de Dependència ja que seran futurs treballadors de l'àmbit assistencial.

Resultats qüestionari RESIDENTS

Població d'estudi: 22 persones(*)
participants: 15 persones (66,18%)

QÜESTIÓ N°	SI	% si residents	NO	% no residents	NS/NC	% ns/nc
1 a	2	13%	13	87%		
1 b	3	20%	12	80%		
1 c	3	20%	12	80%		
1 d	3	20%	12	80%		
1 e	14	93%	1	7%		
1 f	2	13%	13	87%		
2	9	60%	6	40%		
3	3	20%	12	80%		
4	11	73%	6	40%		
5	8	53%	7	47%		
6	15	100%	0	0%		
7	15	100%	0	0%		
8	14	93%	1	7%		
9	12	80%	3	20%		
10	9	60%	6	40%		
11	13	87%	2	13%		
12	2	13%	13	87%		
13	6	40%	9	60%		
14	12	80%	3	20%		
15	5	33%	10	67%		

(*) Descartem de l'estudi aquelles persones que tenen les capacitats cognitives molt afectades per la impossibilitat d'entendre el sentit de les preguntes.

Resultats qüestionari PROFESSIONALS

Població d'estudi: 39 persones
participants: 28 persones (71,79%)

QÜESTIÓ N°	SI	% si prof.	NO	% no prof.	NS/NC	% ns/nc
1 a	1	4%	27	96%		
1 b	3	11%	25	89%		
1 c	1	4%	27	96%		
1 d	1	4%	27	96%		
1 e	28	100%	0	0%		
1 f	7	25%	21	75%		
2	25	89%	3	11%		
3	24	86%	4	14%		
4	22	79%	6	21%		
5	26	93%	2	7%		
6	24	86%	4	14%		
7	27	96%	1	4%		
8	26	93%	2	7%		
9	25	89%	3	11%		
10	25	89%	3	11%		
11	25	89%	3	11%		
12	13	46%	14	50%	1	4%

Resultats qüestionari ESTUDIANTS

Població d'estudi: 71 persones
participants: 71 persones (100%)

QÜESTIÓ N°	SI	% si estud	NO	% no estud	NS/NC	% ns/nc
1 a	0	0%	71	100%		
1 b	8	11%	63	89%		
1 c	1	1%	70	99%		
1 d	6	8%	65	92%		
1 e	68	96%	3	4%		
1 f	23	32%	48	68%		
2	63	89%	8	11%		
3	62	87%	9	13%		
4	49	69%	22	31%		
5	68	96%	3	4%		
6	63	89%	8	11%		
7	66	93%	5	7%		
8	63	89%	8	11%		
9	67	94%	4	6%		
10	63	89%	8	11%		
11	56	79%	15	21%		
12	44	62%	26	37%	1	1%

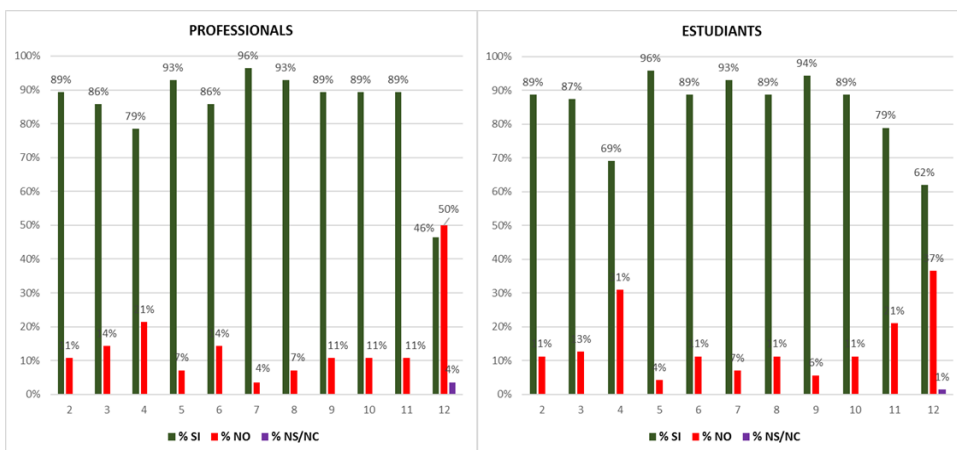
Comparativa (veure enquesta complerta al final)

La primera qüestió (subdividida en 6 preguntes) està enfocada als aspectes més teòrics i ens dona una visió real que permet valorar la sensibilització que els tres col·lectius mostren davant el tema del dret a la sexualitat de les persones discapacitades.

Tots els col·lectius coincideixen plenament en les seves respostes, deixant patent que les persones amb discapacitat poden, volen i tenen dret a desenvolupar una afectivitat i una sexualitat normalitzades.

Posteriorment s'han realitzat algunes preguntes clau per poder determinar el grau d'acceptació del procés educatiu de la sexualitat (preguntes 7, 8, 9 i 10), totes relacionades amb la necessitat de que tant el col·lectiu de professionals, residents i familiars i/o tutors legals, s'impliquin en la

formació, sobre la sexualitat en l'àmbit de la discapacitat. Tots dos col·lectius enquestats (professionals del centre i estudiants), coincideixen en que es una part molt important i necessària per poder tractar i donar una

resposta de qualitat vers aquest tema, encara que malauradament dista molt de la realitat que ens envolta.

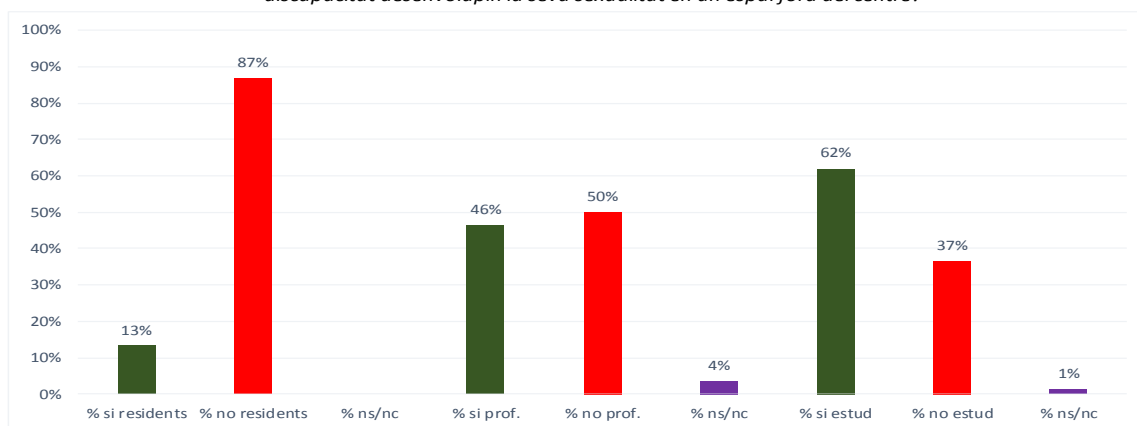
Només trobem desacord a la pregunta 12: "Creus que seria millor pel bon funcionament de la residència que les persones usuàries desenvolupen /desenvolupin la vostra/seva sexualitat en un espai fora del centre?"

El col·lectiu de residents té molt clar que la residència és casa seva i per tant és l'espai ideal per poder desenvolupar la seva sexualitat.

Però en el col·lectiu de treballadors, amb una mitjana d'edat de 40 anys, tot i que comparten que tothom té els mateixos drets, es troben davant d'una nova situació mai tractada des d'una perspectiva professional, i per tant no saben com enfrontar-la i pensen que seria millor que l'espai sigui fora del centre residencial.

En canvi en el col·lectiu d'estudiants, on la mitjana d'edat es sobre els 20 anys, trobem una tendència de caire més conservador respecte al col·lectiu de professionals del propi centre, on pensen que seria més adient que l'espai per desenvolupar la seva sexualitat hauria de ser fora del centre. Tot i ser més joves tenen una mentalitat més conservadora, que podria ser degut a que el binomi sexualitat/discapacitat continua essent el gran desconegut dins la nostra societat.

Qüestió 12: "Creus que seria millor pel bon funcionament del teu centre de treball que les persones amb discapacitat desenvolupin la seva sexualitat en un espai fora del centre?"

De la enquesta realitzada al col·lectiu de residents també s'extreu una altra realitat. No viuen la sexualitat de la forma que els hi agradaria. Tal i com reflexa la gràfica següent:

Tenint present que durant molts anys el binomi sexualitat/discapacitat es considerava tabú, la manca de coneixements vers la sexualitat d'aquest col·lectiu fa que a les seves respostes quedi reflectida la inseguretats que senten davant la seva sexualitat; això els hi provoca viure el fet sexual de manera no gratificant.

OBJECTIUS

L'objectiu del treball és desenvolupar un **programa d'atenció a la sexualitat**, àmpliament integrador, transversal i que inclogui a totes les persones que una institució i uns centres com els nostres puguin acollir.

Entenent que tothom ha de aprendre a conèixer, acceptar, viure i expressar la seva sexualitat lliurement, aquests objectius han de incloure altres objectius més específics i concrets:

Generals

- ✓ **Acompanyar la persona** en el procés d'acceptació de la seva sexualitat i la visió de la mateixa.
- ✓ **Reconèixer els drets sexuals** de les persones i respectar-los.
- ✓ **Oferir un servei d'atenció** i assessorament en la vivència de la sexualitat dins el centre.
- ✓ **Abordar conflictes** entre professionals, familiars i residents a l'hora d'acceptar l'atenció a la sexualitat dins les nostres residències.
- ✓ **Generar benestar** físic/psíquic/emocional a la persona en situació de dependència.

Específics

- ✓ Establir accions i mecanismes per a treballar l'acceptació, el reconeixement i l'exercici de la sexualitat.
- ✓ Treballar periòdicament els dubtes, mancances, problemes i inseguretats amb els col·lectius implicats.
- ✓ Donar informació detallada de la nostra filosofia vers la sexualitat el dia de la incorporació en els centres.
- ✓ Gestionar les frustracions o decepcions en les experiències sexuals que puguin afectar als residents.
- ✓ Posicionar-nos de forma conjunta i en una mateixa direcció vers aquesta visió facilitadora, des de tots els nivells (bugaderia, neteja, equip auxiliar, tècnic i direccions).
- ✓ Prendre consciència sobre la importància de respectar la intimitat mitjançant formació específica en aquest àmbit.
- ✓ Anticipar-nos a les necessitats relacionades amb la sexualitat que puguin tenir les persones.
- ✓ Trencar prejudicis i visions esbiaixades sobre la sexualitat en la dependència.

METODOLOGIA

Hem estructurat a partir del nostre equip d'Innovació estratègica un grup de treball especialment dedicat a l'abordatge de la atenció a la sexualitat. Aquest equip de treball està compost per la Direcció Assistencial, una Directora, una Integradora Social i una Fisioterapeuta. Aquest equip s'interrelaciona amb la resta de professionals del/s centres de forma que la participació tant des del punt vista teòric com de la aplicabilitat pràctica ha de ser plena i transversal amb tot l'equip professional de la institució per tal de garantir l'eficàcia del programa.

Tanmateix dintre del pla estratègic s'ha incorporat de forma definitiva l'abordatge a la sexualitat com una línia de treball específica per garantir la missió que és el motor de la institució. (*“Objectiu 4 Línia 5: **Desenvolupar un projecte d'atenció a la diversitat d'orientació sexual i d'atenció a la sexualitat**”*)

Avaluades totes les premisses i després d'un treball d'anàlisi i abordatge de totes les vessants en relació a aquesta atenció hem consolidat un document que és el que ha de regir la nostra actuació des d'un marc integral i integrador. A continuació descrivim el més rellevant del **PROGRAMA D'ATENCIÓ A LA SEXUALITAT:**

Introducció . Per què treballar un protocol d'atenció a la sexualitat?

L'atenció a la sexualitat consisteix en la potenciació del ple desenvolupament en l'esfera psicoafectiva de les persones en una situació de dependència. Es basa en un model integral d'atenció que es caracteritza per:

- **Avaluació** de la situació.
- **Reconeixement** dels drets sexuals inherents a la persona.
- **Identificació** de necessitats i/o demandes.
- Creació d'un **equip especialitzat** en l'abordatge a la sexualitat.
- **Monitoratge** de la intervenció.
- **Identificació de les visions i opinions** de l'entorn dels centres.
- **Avaluació** de les accions dutes a terme per a un anàlisi dels resultats.

Per què cal fer-ho?

- a) Per **dignificar** la persona.
- b) Per **normalitzar** les situacions que suposen un tabú o generen estigma social referides a la sexualitat en persones amb dependència.
- c) Per **anticipar-nos** als desitjos i/o necessitats dels nostres usuaris.
- d) Per **fomentar el benestar** total de la persona en totes les seves esferes vitals.
- e) **Perquè manca sensibilització** en el personal del Grup en aquesta àrea.
- f) Per **unificar criteris** d'actuació, abordatge i visió de les situacions difícils des d'una perspectiva ètica.
- g) Per **evitar conflictes** dins les dinàmiques dels centres.
- h) Per **respectar els drets** inherents a la persona, establerts per la OMS.
- i) Per **situar-nos al capdavant** del sector en matèria ACP.

Quines eines tenim

Per a aconseguir el nostre propòsit hem de servir-nos d'eines ja existents i d'altres que hem d'anar construint/potenciant per a una praxi correcta davant l'atenció a la sexualitat.

Cal tenir en compte els següents aspectes:

1. **Fer pedagogia**, tan a treballadors com a residents, sobre la importància d'acceptar la sexualitat en els centres.
2. **Respectar la intimitat** inherent a les persones que viuen als centres.
3. Potenciar la **comunicació multidireccional** entre l'equip, les famílies i els residents.
4. **Sensibilitzar** als professionals sobre el respecte necessari als drets sexuals dels residents.
5. Desplegar el **manual de bones pràctiques** ja existent en relació a la sexualitat de les persones usuàries.
6. **Crear mètodes** útils per a afavorir els espais d'intimitat.
7. **Fer seguiment** de les necessitats sexuals que tinguin o puguin tenir els nostres residents.
8. Facilitar **persones de referència** per a dubtes, problemes i/o dilemes en el camp de la sexualitat, tan a famílies, treballadors com a residents.
9. **Afavorir espais** d'intimitat.
10. **Prevenir conflictes** de visió entre col·lectius (treballadors, residents, famílies) quan es doni alguna situació en els centres relacionada amb la vivència de la sexualitat.
11. **Assessorar i informar** les famílies i els residents en el moment de la incorporació als nostres centres sobre l'existència d'aquest protocol i de la nostra tasca.
12. Constituir un **equip de lideratge** en temes de sexualitat.

Objectius del Protocol

Generals

- Acompanyar la persona en el procés d'acceptació de la seva sexualitat i la visió de la mateixa.
- Reconèixer els drets sexuals de les persones i respectar-los.
- Oferir un servei d'atenció i assessorament en la vivència de la sexualitat dins el centre.
- Abordar conflictes entre professionals, familiars i residents a l'hora d'acceptar l'atenció a la sexualitat dins les nostres residències.
- Generar benestar físic/psíquic/emocional a la persona en situació de dependència.

Específics

- Establir accions i mecanismes per a treballar l'acceptació, el reconeixement i l'exercici de la sexualitat.
- Treballar periòdicament els dubtes, mancances, problemes i inseguretats amb els col·lectius implicats.
- Donar informació detallada de la nostra filosofia vers la sexualitat el dia de la incorporació en els centres.
- Gestionar les frustracions o decepcions en les experiències sexuals que puguin afectar als residents.
- Posicionar-nos de forma conjunta i en una mateixa direcció vers aquesta visió facilitadora, des de tots els nivells (bugaderia, neteja, equip auxiliar, tècnic i direccions).
- Prendre consciència sobre la importància de respectar la intimitat mitjançant formació específica en aquest àmbit.
- Anticipar-nos a les necessitats relacionades amb la sexualitat que puguin tenir les persones.
- Trencar prejudicis i visions esbiaixades sobre la sexualitat en la dependència.

Riscos (sobre la persona i la seva família) que ens podem trobar si no es fa un abordatge integral de la sexualitat amb tots els agents implicats:

- ✓ Xoc de visions vers la pràctica de la sexualitat en centres residencials.
- ✓ No acceptació de l'abordatge en la sexualitat.
- ✓ Topar-nos amb estigmes, tabús i prejudicis a l'hora d'abordar aquest protocol.
- ✓ Poca autoestima per part de l'usuari a l'hora de creure que pot desenvolupar-se

lliurement en aquesta temàtica.

- ✓ Queixes derivades de la incomprensió per part d'altres familiars que no trobin oportú permetre l'exercici de la sexualitat en els centres.
- ✓ No poder cobrir totes les necessitats d'aquest abordatge perquè la conscienciació no arribi a tots els nivells.
- ✓ Donar informacions poc clares o contradictòries a l'hora de transmetre el missatge de normalitat en l'exercici de la sexualitat, tan a professionals com a familiars.
- ✓ Desplegar aquest pla d'actuació a mitges.

Les **dimensions** del sistema persona-família associades amb la sexualitat i el seu exercici són les següents i fan referència a:

✓ Història de vida	Antecedents, estructura familiar, concepcions, mentalitat, fets rellevants.
✓ Dimensió física	Dolor i altres símptomes, nivell de consciència, funció, nutrició, líquids, ferides i hàbits.
✓ Dimensió psicològica	Personalitat, símptomes com depressió i ansietat, emocions, pors, sensació de control, conflictes i autoimatge.
✓ Dimensió social	Valors culturals, relacions, entorn, privacitat, recursos econòmics, aspectes legals, cuidador.
✓ Dimensió espiritual	Transcendència, sentit, valors, pràctiques, ritus, rituals, concepcions apreses.
✓ Dimensió pràctica	Activitats de la vida diària, dependència, transport, suport, transferències.
✓ Acceptació	Visió posterior, necessitats, conscienciació, normalització.
✓ Avaluació del procés	Treball de la frustració, de les mancances, errors en l'abordatge, noves necessitats.

Aspectes generals i transversals del Protocol

Línies	Actuació
Disposar de referents	<ul style="list-style-type: none"> ○ Equip d'innovació estratègica. Quina funció es la de desenvolupar tot allò transversal que afecta a tot el procés d'implantació del model a més de donar suport i anar redefinint conforme avancem en la implantació davant de dubtes que poden sorgir. ○ Definició i difusió del referents en atenció a la sexualitat serà una persona (única i ben definida) que caldrà que la resta de persones (professionals i familiars) coneguin i que entre altres pot tenir les funcions de: <ul style="list-style-type: none"> ○ Assessorar als professionals del centre ○ Poder explicar a tothom com s'ha d'actuar en cada moment ○ Resoldre dubtes i inquietuds de totes les parts implicades ○ Canalitzar les informacions <p>El Perfil bàsic d'aquesta persona és:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ha de ser coneixedora de la història biogràfica i clínica de la persona i del context sociofamiliar o si no el coneix tenir la voluntat de conèixer-lo • Ha de tenir nocions bàsiques en atenció a la sexualitat i dependència • Ha de tenir expertesa en el maneig assistencial general dels residents • Tenir un coneixement intensiu dels procediments, protocols i intervencions a desenvolupar • Ha d'estar habitualment treballant en l'atenció directa • Ha de tenir vocació interdisciplinària <p>Definir de forma clara els rols dels professionals.</p>

Formació dels Professionals	<ul style="list-style-type: none"> • Tots els professionals, de forma transversal, han de perdre la por a enfrontar-se amb aquests situacions i han de conèixer les estratègies de intervenció. • Desenvoluparem accions de formació: <ul style="list-style-type: none"> ○ Especialitzades per a persones referents i líders dels centres. Aquesta formació serà amb professionals externs. ○ Formació en format de " píndoles " que arribin a tots els treballadors. Es farà un cicle que s'anirà repetint per tal d'arribar a tots els equips. Aquesta formació serà amb professionals interns. ○ Participació i coordinació amb altres organitzacions que abordin la sexualitat en la dependència • Cercar mecanismes per traslladar la informació a l'equip. Es redacten: <ul style="list-style-type: none"> ○ Protocol ○ Instruccions ○ Rètols • Elaboració del Document de bones pràctiques
Informació Corporativa	<ul style="list-style-type: none"> • Des de la institució es farà difusió permanent i transversal de la preocupació per a l'abordatge de l'atenció a la sexualitat en la dependència a través de diferents eines: <ul style="list-style-type: none"> ○ Rètol corporatiu present a tots els centres. ○ Inclusió (conjuntament amb altres temes) en un tríptic informatiu genèric on s'expliqui els models d'atenció. ○ Vinyetes gràfiques explicatives per a corregir situacions. ○ Presència en actes i congressos del sector per a difondre-ho.
Resolució de conflictes	<ul style="list-style-type: none"> • La persona referent de cada centre en matèria de sexualitat, recolzada per la resta de l'equip tècnic i la direcció, gestionarà els conflictes que derivin de la implantació d'aquest model.
Confidencialitat	<ul style="list-style-type: none"> • Tot l'equip professional vetllarà per fer un ús correcte de la informació personal i per a respectar la intimitat dels residents amb els que es treballi la sexualitat.

Abordatge de la persona

Àrees	Actuació
Informació en la incorporació al centre	<ul style="list-style-type: none"> • Cal establir els paràmetres que permetin identificar els residents amb necessitats sexo-afectives. • Definir de forma concreta el Pla de Actuació, concretant qui fa cada cosa de tot l'equip professional . Aquest pla d'actuació serà canviant, flexible, adaptable a totes les fases que puguin esdevenir. Es concretarà en: <ul style="list-style-type: none"> ○ Recull de les necessitats en la valoració , i en PAiV / PAI , on quedaran registrades totes aquelles intervencions i actuacions a desenvolupar, amb responsables. Aquesta eina estarà executada al propi <i>Aegerus</i> ○ Anotacions al seguiment o als espais destinats a tal efecte de les accions a dur a terme, sempre garantint la confidencialitat
Consentiment informat	<ul style="list-style-type: none"> • Es signarà el Consentiment Informat el dia de la incorporació al centre on hi constarà l'abordatge en matèria de sexualitat.
Informació al usuari	<ul style="list-style-type: none"> • Avaluar la capacitat de la persona: <ul style="list-style-type: none"> ○ Si esta cognitivament bé, se l'informarà a ella personalment del nostre model d'atenció en matèria de sexualitat per a donar-li lliure elecció. ○ Si hi ha afectació cognitiva, es parlarà amb el tutor/a legal i se l'informarà exactament igual que a la persona usuària.
Coordinació eficaç entre professionals i intervencions	<ul style="list-style-type: none"> • En el context de les actuacions, tots els professionals del centre hauran de conèixer aquest protocol i la nostra filosofia vers la sexualitat i la diversitat. Es farà un treball interdisciplinari per a coordinar una atenció integral a la persona usuària. Es marcaran professionals de referència en matèria de sexualitat a cada centre per a tots els dubtes i/o mancances que el resident pugui tenir.
Aspectes en referencia als espais	<ul style="list-style-type: none"> • Respecte a la intimitat, foment d'espais privats. • Tipus habitació individual (en els centres que sigui possible), adaptada i confortable. • Pedagogia a tot l'equip sobre la importància de prendre responsabilitat a l'hora d'entrar a espais privats.

	<ul style="list-style-type: none"> • Creació de cartells de “No molestar” per a posar-los a la porta, respectant la privacitat. • Normalització de la situació amb la resta de residents.
Materials informatius	<ul style="list-style-type: none"> • Pòster informatiu sobre l'abordatge de la sexualitat en els centres i el respecte a la diversitat sexual. • Consentiment Informat. • Cartell de “No molestar”. • Document de Bones Pràctiques en l'atenció a la sexualitat. • Instruccions gràfiques amb vinyetes de situacions no desitjades/desitjades.
Activitats informatives/participatives	<ul style="list-style-type: none"> • Reunions quinzenals sobre temes d'interès en l'àmbit de la sexualitat. • Xerrades o activitats a càrrec d'institucions i associacions de l'entorn.
Abordatge necessitats concretes	<ul style="list-style-type: none"> • Facilitació del servei d'acompanyant sexual. • Assessorament disponible de dilluns a divendres. • Gestió de les necessitats dels residents amb altres associacions que abordin temes d'interès sobre la sexualitat. • Acompanyament en tot el procés de redescobriments d'un mateix en aquesta temàtica. • Inclusió de l'equip en el respecte a la intimitat.

Abordatge amb la família

Àrees	Actuació
Informació a les famílies	<ul style="list-style-type: none"> • Informar al moment de la incorporació al centre sobre la nostra tasca en matèria de sexualitat. • Fer especial èmfasi en la importància de la informació en aquelles persones que tinguin un familiar incapacitat. • En el transcurs de la participació dels residents en el programa, si així es considera perquè són tutors/es del resident, se'ls anirà informant de les peculiaritats que requereixin.
Pedagogia amb les famílies	<ul style="list-style-type: none"> • Realitzar píndoles per a normalitzar el binomi sexualitat i dependència on es parli sense embuts del tema. • Oferir professionals de referència a cada centre per a poder tractar dubtes/inseguretats/desconeixences sobre la sexualitat. • Fer un feed-back correcte i periòdic amb les famílies per a evitar conflictes. • Convidar-los a xerrades i/o tallers sobre sexualitat.

Abordatge dels professionals

Àrees	Actuació
Coordinació eficaç entre professionals i intervencions	<ul style="list-style-type: none"> • Afavorir la comunicació descendent i horitzontal entre professionals del mateix centre i dels diversos centres mitjançant els professionals de referència. • Cal difondre els acords, pactes, diagnòstics, pla d'actuació a tots els professionals del centre, per garantir la coordinació eficaç i veraç. • Actuar tots en una mateixa línia per no mostrar vulnerabilitat en la implantació del projecte i no confondre les famílies i residents als quals se'ls planteja el programa. • Replantejar, avaluar i fer crítica de forma periòdica (semestralment o anualment) de les accions dutes a terme per a millorar o modificar procediments o pautes d'intervenció.
Gestió de les necessitats	<ul style="list-style-type: none"> • Capacitat de detecció de necessitats afectivo-sexuals dels nostres residents. • Consolidació d'un equip de professionals de referència especialitzats en sexualitat i dependència per a resoldre dubtes de residents, famílies i els propis professionals. També per a desenvolupar i supervisar plans d'actuació. • Establir unes pautes concretes d'actuació que se'n derivin a partir de la detecció de necessitats.
Actuacions concretes	<ul style="list-style-type: none"> • Preveure les diferents situacions que es puguin donar per a prevenir respostes i optimitzar temps i recursos. • Documentar en tot moment qualsevol acció duta a terme al seguiment sempre i quan es respecti la intimitat de la persona i aquesta hagi donat el seu consentiment.

	<ul style="list-style-type: none"> • Des de l'equip auxiliar, detectar i identificar problemes que es derivin de la participació en el programa. Comunicar-los a l'equip tècnic competent per a l'abordatge, si pot ser als professionals de referència millor. • Sotmetre, si és molt urgent, el problema a estudi amb una reunió de l'equip especialitzat en sexualitat. Sinó, comentar-lo a la reunió que se celebrarà de forma trimestral.
Formació i difusió continuada	<ul style="list-style-type: none"> • Oferir formació per part de personal propi del Grup sobre sexualitat, amb format de píndoles o bé de vídeos interactius. • Formar, amb formadors externs, l'equip de treball especialitzat de cada centre per a dotar-lo d'eines. • Fer difusió a tot el personal dels coneixements adquirits. • Assistir a jornades i debats que s'organitzin arreu del territori amb la finalitat d'integrar la filosofia d'intervenció en l'ADN dels nostres professionals.

Actuacions amb l'entorn

Àrees	Actuació
Atencions a la salut i prevenció	<ul style="list-style-type: none"> • Col·laboració amb Departament de Salut per a oferir xerrades de salut sexual. • Coordinació amb els CAP de proximitat. • Taller quinzenal anomenat "Salut i Sexualitat".
Seguretat	<ul style="list-style-type: none"> • Col·laboració i coordinació amb els Mossos d'Esquadra. Xerrades sobre seguretat i abús sexual en persones amb dependència i/o discapacitades.
Conscienciació	<ul style="list-style-type: none"> • Col·laboració amb associacions que vetllen pels drets dels col·lectius LGTBI. • Col·laboració amb associacions i col·lectius que treballin per a la normalització de la sexualitat en persones amb discapacitat
Materials de suport	<ul style="list-style-type: none"> • Decàleg de Bones Pràctiques en l'atenció a la sexualitat en la dependència. • Vinyetes sobre l'atenció correcta i incorrecta per part dels professionals en el respecte a la llibertat sexual i intimitat. • Cartells de "No molestar" accessibles per a tothom. • Vídeo animat sobre les pautes a seguir en tot el procés
Acompanyants	<ul style="list-style-type: none"> • Oferir contacte amb col·lectius que ofereixin serveis d'acompanyament sexual. • Facilitar espais i normalitzar el concepte d'acompanyant sexual.
Institucions	<ul style="list-style-type: none"> • Constant col·laboració amb ens institucionals con Ajuntaments, Consell Comarcal, Diputació i Departaments per a participar en programes, jornades i activitats sobre sexualitat i dependència.

Indicadors per avaluar el procés d'atenció

Indicador: Participació en tallers i xerrades de sexualitat (**indicador informatiu**)

Argumentació: Avaluar quants residents s'interessen i participen en les activitats

Avaluació: % assistència a les activitats

Font de les dades: número d'assistents respecte el total

Estàndard: $\geq 20\%$

Indicador: Informació sobre el programa el dia de la incorporació

Argumentació: Avaluar el rigor en el desplegament del programa i de la informació a totes les part

Avaluació: % famílies i/o residents informats

Font de les dades: número de nous ingressos informats respecte el total d'ingressos anuals

Estàndard: $\geq 60\%$

Indicador: Acompanyaments realitzats (**indicador informatiu**)

Argumentació: Avaluar l'eficàcia del programa i la normalització del concepte

Avaluació: número d'acompanyaments realitzats

Font de les dades: número d'acompanyaments respecte el total de residents

Estàndard: número absolut

Indicador: Necessitats i/o problemes abordats (**indicador informatiu**)

Argumentació: Quantificar les necessitats latents en els nostres centres

Avaluació: número de necessitats o problemes atesos pels professionals

Font de les dades: número de necessitats ateses respecte el total de residents

Estàndard: número absolut

RESULTATS

Un cop establert el protocol, volíem descobrir quina era la acceptació per part de tota la comunitat (incloent treballadors, residents i entorn) del nostre programa. El desenvolupament pràctic del protocol ajudaria evidenciar els reptes i les dificultats aparegudes com a mètode per avançar en la consolidació d'unes bones pràctiques en relació a aquesta matèria.

Així doncs les actuacions que s'han dut a terme de forma concreta en el centre s'han centrat en **5 ASPECTES**.

1.- ORGANITZACIÓ

La organització ha establert els mecanismes suficients per garantir que el treball envers la sexualitat es un element essencial per a garantir el benestar de les persones que assisteix. Així algunes de les accions han estat:

1. Reavaluació dels **valors del Grup**, fent-ne una difusió a tots els grups professionals per a assegurar-ne una penetració en la practica assistencial.
2. Incorporació com a **objectiu estratègic** emmarcar en la millora qualitativa de la atencio dels residents
3. Creació de **material de difusió/Pòster** de sensibilització a totes les parts interessades del posicionament del grup i centre/s.
4. Suport al **grup de treball** per disposar de recursos per impulsar el programa.

2.- RESIDENTS

En els residents els treball ha estat molt intens i satisfactori. Un cop feta la planificació estratègica el punt de partida va ser el visionat conjunt i voluntari del documental "Jo també vull sexe!" que ja havia estat emès a TV3. Aquesta a primera experiència determina i posa en relleu que molts dels nostres residents/es tenen dubtes i neguits vers aquest tema però no saben com i on expressar-los. Es determinava com a imprescindible donar resposta a les seves inquietuds, creant un **espai** on les persones poguessin expressar lliurement les seves inquietuds i al mateix temps, fos un espai obert i participatiu per tothom. Un cop feta aquesta primera intervenció es

va aportar als residents la experiència pràctica d'una entitat experta en la atenció, assessorament, formació i acompanyament individual de persones amb diversitat funcional que tenen necessitats en l'àmbit emocional i afectiu-sexual. Així es va fer una trobada dirigida a residents, però oberta als professionals a càrrec de l'associació TANDEM TEAM BARCELONA.

Per aconseguir que les persones a les que atenem puguin viure la seva sexualitat de forma lliure i plena se'ls hi ha de facilitar un **espai de reflexió** on poder abocar totes les seves inquietuds, inseguretats, dubtes, pors.... i donar resposta a cadascuna de les situacions que se'ns plantegin. El creixement personal, adquirit a partir del coneixement, és on radica el valor més important de l'activitat que hem implementat a la nostra residència. Ho enfoquem en els **tallers "Salut i sexualitat"**.

Mitjançant converses informals i cartells informatius s'han donat a conèixer la activitat al col·lectiu de residents. Aquesta consta de dos elements, les **sessions informatives (xerrades)** amb un clar objectiu educatiu, i el **Cinefòrum**, activitat grupal en la qual, a partir del visionat d'una pel·lícula o documental, i gràcies al diàleg entre els participants, es pretén arribar al descobriment, interiorització i vivència d'algunes realitats, reflexionar sobre les actituds, valors i creences dels participants, creant debat vers la nostra manera de veure la realitat i contrastar altres realitats. Les sessions es realitzen quinzenalment i estan dirigides per la Fisioterapeuta i la Integradora Social. Els temes a tractar es consensuen entre els participants i les professionals. Les dues tècniques s'encarreguen de que tant la exposició del tema a tractar o el visionat de les diferents projeccions com el posterior debat que es genera es desenvolupin de manera fluida i que siguin fructífers. Elles són el fil conductor cap a la normalització d'una realitat.

En una primera trobada es porta a terme la presentació de l'activitat, donant un espai perquè els participants puguin plantejar les seves expectatives i els seus interessos personals, i se'ls hi anima a plantejar temes que siguin del seu interès. Aquest buidatge d'informació i propostes és la primera eina que utilitzen les dues tècniques per conformar les properes sessions.

La dinàmica de cada sessió comença sempre recordant el tema tractat a l'anterior, donant un espai per abocar els nous dubtes que hagin pogut sorgir durant el temps entre sessions. Tot seguit es planteja el nou tema que prèviament s'ha acordat. En un primer moment s'anima als participants a exposar els seus coneixements, les seves inquietuds i els seus dubtes vers el tema a tractar. Les professionals realitzen una exposició objectiva i adaptada als coneixements previs dels participants, complementant-los i donant resposta als comentaris fets. Un cop finalitzada la exposició es realitza una taula rodona per aclarir dubtes o possibles preguntes relacionades sobre aquest tema, i es decideix entre tots el tema a tractar en una propera sessió. Les dues tècniques disposen de 15 dies per poder preparar-la, recopilant documentació i, quan es creu oportú, preparar la projecció d'algun documental o pel·lícula relacionats.

Durant aquests 15 dies de preparació, ambdues tècniques estan obertes a atendre de manera individual a qualsevol persona assistent a les xerrades que vulgui aclarir conceptes de manera més privada.

TEMA	OBJECTIUS	RECURSOS
Presentació de l'activitat. Dubtes i aclariments	Presentació dels tallers. Plantejament de expectatives i interessos personals. Buidatge d'idees.	
Higiene i salut sexual	Conèixer la importància de mantenir una higiene íntima diària i correcta.	Material didàctic imprès
Intimitat personal: la meva i la dels altres	Conèixer el dret de l'individu a no patir la intrusió d'altres en aquells sentiments, idees, creences i altres aspectes de la seva persona que pertanyen a la seva condició com a tal.	Material didàctic imprès (cartells NO MOLESTAR)
Malalties de transmissions sexuals	Identificar el risc que comporta la pràctica de cadascuna de les diferents conductes sexuals. Conèixer les principals Malalties de Transmissió Sexual (MTS) i forma de transmissió	Material didàctic imprès
Mesures preventives	Conèixer les mesures preventives per a les MTS. Tipus de mètodes de protecció existents, característiques, funcionament, fiabilitat i tipus de protecció que ofereixen.	Material didàctic imprès
Salut i sexualitat, visió positiva de l'activitat sexual i mètodes anticonceptius Tallers pràctics impartits per una llevadora de l'ICS (col·laboració amb l'hosp. Universitari Joan XXIII de Tarragona) La missió d'aquests tallers són donar una perspectiva positiva del que és la sexualitat i del que afavoreix al desenvolupament vital de les persones.		
Fecundació, embaràs	Reconeixement del procés de fecundació, embaràs i part com a aspectes de la sexualitat humana. Drets reproductius.	Material didàctic imprès
Sexualitat i tabús	Reconèixer estratègies per enfortir els processos de comunicació per a l'abordatge de la sexualitat. Aclarir dubtes o falses creences que limiten el lliure gaudir de la sexualitat.	Material didàctic imprès
Mites, prejudicis i realitats en la sexualitat	Reflexionar sobre els mites i prejudicis relacionats amb la sexualitat en les persones amb discapacitat.	Material didàctic imprès
Zones erògenes	Què són les zones erògenes. Ampliar coneixements sobre les zones de plaer del cos. Diferències entre homes i dones.	Material didàctic imprès
Joguines sexuals (I)	Com introduir joguines en la nostra vida sexual. Trencar tabús.	Material didàctic imprès
Joguines sexuals (II)	Sortida programada per visitar un Sexshop	Furgoneta de la residència

Resolució de dubtes i nous plantejaments	Sessió de valoració de l'activitat. Buidatge d'idees per noves sessions.	
Història de l'art eròtic: El Kamasutra (I)	Conèixer l'antic text hindú que tracta sobre el comportament sexual humà.	Material didàctic imprès + llibres de suport
Història de l'art eròtic: El Kamasutra (II)	CINEFÒRUM Projecció del documental " <i>kamasutra</i> "	
Sexe a l'antic Egipte (I)	Conèixer com es concebia el sexe en l'antic Egipte	Material didàctic imprès + llibres de suport
Sexe a l'antic Egipte (II)	CINEFÒRUM Projecció del documental " <i>Sexe a l'antic Egipte</i> "	
La Grècia clàssica y el sexe	Conèixer com es concebia el sexe a la Grècia clàssica.	Material didàctic imprès + llibres de suport
Assistència sexual	Presentar la figura de l'assistent sexual i els seus rols	Material didàctic imprès
Sexualitat i diversitat funcional (I)	CINEFÒRUM Projecció del documental " <i>Yes we fuck</i> ". Projecte documental on s'aborda la sexualitat amb testimonis de persones amb discapacitat funcional.	
Sexualitat i diversitat funcional (II)	CINEFÒRUM Projecció de la pel·lícula " <i>De oxido y hueso</i> ". Mostra entre d'altres aspectes els dubtes que li sorgeixen a una dona que ha perdut les dues cames en un accident i de com afronta la seva sexualitat des de la perspectiva de la seva nova realitat.	
No és no(I)	Projecció de vídeos que plasmen diferents situacions per aprendre a identificar i reconèixer què són i com es poden produir els abusos sexuals. Diferenciar entre els contactes abusius i les mostres d'afecte.	material didàctic imprès + material audiovisual
No és no (II)	Taller d'assessorament vers les situacions de violència: Sessió informativa amb la col·laboració del grup de Relacions amb la Comunitat dels Mossos d'Esquadra (ORC)	
Ritus sexuals i amorosos en les cultures del mon	Conèixer com és concep el sexe en diferents cultures	Material didàctic imprès
Diferents formes de relació afectiu-sexual	Conèixer les diferents relacions sexuals i afectives. Reconèixer la importància de l'educació afectiva y sexual en les persones amb diversitat funcional.	Col·laboració externa amb professionals del I.C.S.
Figura del Terapeuta Sexual	Conèixer en que consisteix la figura del/la terapeuta sexual.	Material didàctic imprès
Figura del Terapeuta Sexual (II)	CINEFÒRUM Projecció de la pel·lícula " <i>Las sesiones</i> ". Basada en la història real d'un escriptor tetraplègic que decideix contractar els serveis d'una terapeuta sexual.	
Els grups socials. Diferents models de família	Reflexionar sobre l'evolució del concepte de família en la nostra societat. Conèixer diferents models de família en altres cultures.	Material didàctic imprès
Els grups socials. Diferents models de família	CINEFÒRUM Projecció de diferents reportatges on es plasmen altres models familiars: Amish, matriarcats...	
La idealització del romanticisme	Conèixer els mites de l'amor romàntic. Identificar les diferències entre el pensament i la realitat respecte a l'amor romàntic. Projecció de vídeos que plasmen diferents situacions per debatre.	material audiovisual
Història de la literatura eròtica	Ampliar coneixements sobre la literatura eròtica	Material didàctic imprès + llibres de suport
El cinema eròtic (I)	Conèixer els orígens i la evolució del cinema eròtic	Material didàctic imprès + llibres de suport
El cinema eròtic (II)	CINEFÒRUM Projecció del documental: "Origen del cinema X"	

Per a les persones que s'incorporen al centre ja des d'un principi coneixen l'enfoc del centre, s'explicita en el document de Consentiment Informat que engloba els aspectes mes rellevant de la Atenció general i encaminada a la Atenció centrada en la persona.

Els residents, a través del professional de referència d'atenció a la sexualitat, de la treballadora social o de la direcció poden rebre tota la informació i assessorament en relació als acompanyants sexuals en els casos en que siguin sol·licitats. Des del/s centres es vetlla per la satisfacció de les necessitats en material de sexualitat però alhora garantint els aspectes relacionats amb la Salut i la Seguretat.

A més el nostre equip professional garanteix l'abordatge individual de totes les necessitats particulars o inquietuds dels residents.

3.-TREBALLADORS

L'abordatge dels professionals és clau per tal de garantir la bona execució del programa. El personal ha de ser plenament coneixedor de la orientació de l'abordatge assistencial, ha de tenir suficient informació i ha de disposar del professional de referència d'atenció a la sexualitat per poder gestionar i donar solucions a situacions que pugin anar sorgint en el dia a dia del centre.

Els/es treballadors/es (independent de funcions i categories) han de conèixer el Protocol d'actuació en matèria de atencio a la sexualitat i el tenen a la seva disposició.

Els professionals integren en la seva activitat professional els principis del Protocol descrit i s'impliquen en el **manual de Bones Pràctiques, que han de guiar l'actuació en relació a la sexualitat de les persones usuàries:**

- ❖ **Respecte**, que ha de ser bidireccional (del centre cap a les voluntats i pràctiques de la persona usuària i de la persona usuària cap als professionals i la resta de persones usuàries del centre)
- ❖ Poder garantir un **ambient de intimitat** en els intercanvis de informació.
- ❖ Poder garantir la **discreció en les informacions** que coneguem de la persona, adoptant les mesures perquè les conegui les persones indicades en cada moment però evitant la publica difusió.
- ❖ **Ser proactius** i evitar la reactivitat .
- ❖ Poder garantir un **espai físic** que garanteixi la **privacitat** en les relacions que es puguin mantenir.
- ❖ Fer un **abordatge normalitzat** d'aquesta necessitat.
- ❖ **Respectar els valors de la persona** sense voler imposar els nostres.

- ❖ **Evitar judicis de valor.**
- ❖ **Fomentar activitats** en les que es pugui parlar del tema, per tal de visibilitzar inquietuds i necessitats ocultes (exemple: cine fòrum, debats, tallers...)
- ❖ Respectar qualsevol que sigui la **preferència sexual** de la persona usuària.
- ❖ Articular una adequada **formació del personal.**
- ❖ Oferir un **espai** perquè les persones usuàries que tinguin alguna necessitat sàpiguen on i amb qui pot parlar.
- ❖ Hem de saber actuar com a **facilitadors** de les necessitats expressades per les persones.

Els professionals que ofereixen una atenció individualitzada a la persona també són curiosos amb tots els aspectes de l'entorn de la mateixa. Així doncs es garanteixen uns espais de intimitat en els casos en els que la persona demana privacitat a la seva habitació durant una estona, identificant-los amb un rètol a la porta de "No molestar".

4.- FAMÍLIES

La persona rep tota la informació relacionada amb aquest aspecte assistencial i decideix el que vol traslladar a la seva família.

No obstant això, atenent a la individualitat dels casos els diferents perfils (especialment a nivell de les capacitats cognitives) el treball s'amplia i s'implica a les famílies.

Les necessitats sexuals són presents també en els casos de persones amb deteriorament cognitiu. En general aquesta circumstància dificulta l'abordatge i provoca una major complexitat ja que les expressions, amb tota freqüència mancades d'una voluntarietat explícita provoquen un desconcert a les famílies i una dificultat en l'abordatge. Les expressions manifestades de desinhibició sexual, tocaments o llenguatge sexual provoca una necessitat d'un abordatge individualitzat i interdisciplinari, de forma consensuada i en col·laboració amb la família.

L'equip explica al nou resident i a la família i/o tutors legals en el moment de la incorporació que disposem d' un espai obert on es parla de Salut Sexual disponible per tots els residents que vulguin fer-ne ús.

Les famílies tenen puntual informació de la difusió del programa i son coneixedors de les actuacions implícites en el programa i normalitzen el concepte.

La implicació de les famílies és essencial per poder oferir un enfocament satisfactori i eficient a aquesta com a qualsevol altre de les necessitats de les persones. És evident que cada context és diferent i cada cas és particular doncs hi ha múltiples factors que influeixen en com ha de ser l'abordatge (si té família, si no en té, si és propera o llunyana, la visió que tenen de la necessitat, la mentalitat, la predisposició, la cultura...). Tots són elements que confereixen en aquest tema, uns matisos que provoquen que les actuacions no puguin ser en cap cas generalitzades sinó adaptades a cadascuna de les situacions. Aquests abordatge queda plasmat en el Pla d'Atenció i Vida que és compartit primer amb el resident i en funció de les seva capacitat o voluntat amb la família.

5.- ENTORN

L'entorn és un vehicle necessari per a poder dur a terme algunes de les actuacions explicitades en el programa. Atenent que la orientació del programa engloba aspectes de salut, seguretat, prevenció, satisfacció de necessitats concretes, formació i assessorament, aspectes jurídic-legals... des de la organització es manté una relació fluida amb tots els agents del entorn implicats per tal d'obtenir les sinèrgies necessàries per assolir els propòsits. Així doncs es manté relació i col·laboració amb: Equip d'atenció primària, Equip de salut sexuals del CatSalut, Ajuntament, Mossos d'esquadra, pels aspectes de Abús i desigualtat, Col·lectius, organitzacions i activitats LGTBI, Associacions, professionals i experts, formadors, entre d'altres

CONCLUSIONS

No existeix a hores d'ara un patró objectiu per poder mesurar els resultats de la implementació d'aquest projecte; també cal esmentar que un programa com aquest amb tantes derivades, amb tan poc recorregut ni en el nostre àmbit assistencial en general ni en la nostra institució en particular, és dinàmic i evolutiu i caldrà un espai de temps molt més ampli per poder determinar resultats objectius que reflecteixin la millora en la vida de les persones grans, dependents i amb discapacitats.

En el nostre estudi bibliogràfic hem evidenciat més teòria que experiències pràctiques. L'abordatge de la sexualitat a les residències continua força oblidada, segurament perquè són moltes les vessants que cal dominar per oferir un servei de qualitat i sovint de més urgència i consistència, però també un dels motius és la manca d'experiència, formació, capacitació i

maduresa dels equips per donar respostes efectives a les necessitats reals en matèria de sexualitat. Tot i això podem exposar algunes **percepcions i reflexions** que fins ara podem concloure:

1.- A Nivell de la Organització

- La organització ha entès la necessitat de dotar de recursos per aprofundir en aquest aspecte assistencial, incloent-lo en una de les línies estratègiques de treball en benefici de l'atenció de les persones i de la qualitat del servei.
- La organització està atenta als canvis de necessitats de les persones i a les demandes concretes dels seus residents.
- La organització mostra flexibilitat i capacitat d'adaptació i modulació del model d'atenció pels seus centres i serveis.

2.- A Nivell dels residents

- S'ha facilitat un espai de reflexió on poder abocar totes les seves inquietuds i donar resposta a cadascuna de les situacions que s'han anat plantejant.
- Els residents gaudeixen amb més benestar la seva estada al centre. I s'han millorat els aspectes d'intimitat i respecte.
- Segons han avançat les sessions els usuaris han sigut capaços d'expressar més obertament sentiments, curiositats, desitjos, interessos...inclús s'han format petits grups de debat on les aportacions fetes per cadascun d'ells cada cop han sigut més interessants.
- Hi ha residents que ha començat a utilitzar els serveis de les assistents sexuals.
- S'ha format parelles sentimentals. Quan se'ls hi pregunta per com han canviat les seves vides amb aquestes noves relacions tots destaquen que són més feliços.
- Després de dur a terme aquesta fase del projecte hem volgut preguntar als nostres residents què en pensen i com els hi ha canviat el dia a dia...
 - *“ Me siento libre. Creo que nunca había creído que sería capaz de vivir normal. Muchas gracias por apoyarme” M.F.N.*
 - *“Molt bé. M'agrada poder fer el que jo vull.” D.L.L.*
 - *“A mi m'ha ajudat a sentir-me millor. M'estimo més. I em sento una persona molt més integrada amb tots els altres. Jo també tinc dret a que em facin sentir plaer. Ens ajudeu molt i jo us ho agreixo de cor” X.C.S.*
 - *“Em sento molt satisfeta de poder viure la meva realitat lliure i no tenir que tornar a amagar-me perquè m'agradin les noies.”M.U.R.*

- *“Ara em sento a casa. Abans no acabava d’ubicar-me. A casa mai em van deixar fer aquestes coses. Aquí sí que puc ser jo. Gràcies carinyus.”E.M.P.*
- *“Yo estaba casado y después de mi enfermedad agradezco poder vivir con normalidad el sexo”J.I.G.*

3.- A Nivell dels professionals

- S’ha desenvolupat un procediment de treball organitzat i professional, sensible a les necessitats dels residents i a la seva diversitat. Amb un equip de lideratge i professionals de referència en el tema de la sexualitat per tractar o gestionar qualsevol qüestió relacionada amb el tema.
- S’ha realitzat formació específica a tots els professionals que hi treballen, per sensibilitzar vers aquest tema, i setmanalment es fan “píndoles” recordatòries sobre el respecte a l’intimitat i mantenir la confidencialitat dels residents.
- Els professionals han reaccionat de manera molt positiva. S’evidencia un canvi d’actitud i resposta davant les situacions que es generen al dia a dia. S’ha aconseguit normalitzar situacions que abans eren generadores de conflictes entre ambdós col·lectius. Es respecta l’espai i el moment d’intimitat de tots aquells residents que així ho desitgin, entenent que tothom té els mateixos drets.
- S’ha creat la figura del professional de referència en el tema de la sexualitat per poder gestionar i donar solucions a situacions que pugin anar sorgint en el dia a dia del centre.

4.- A Nivell dels familiars i/o tutors legals

- S’ha donat informació i difusió sobre aquest concepte a tot aquelles persones que ho han necessitat i/o ho han demanat.
- S’han trencat tabús sobre el binomi sexualitat/discapacitat que puguin tenir els familiars i/o tutors legals per donar un enfoc més global de la persona usuària i de la seva realitat.
- S’ha vist com l’abordatge amb naturalitat ofereix un bon resultat de comprensió i implicació familiar.

5.- A Nivell de l’entorn

- La col·laboració dels agents de salut, socials i de seguretat del entorn ha estat fluida i positiva.
- Aquesta sortida al exterior afavoreix el contacte amb múltiples oportunitats de establir sinergies amb tercers

Aquest és un projecte viu, en continua evolució. Però el primer pas ja està donat. Pels residents és molt enriquidor poder donar sortida i resposta a les seves inquietuds. Trobar-se en un ambient comprensiu, tolerant i respectuós els hi fa sentir-se “com a casa”.

BIBLIOGRAFIA

“Sexualidad en entornos residenciales de personas mayores; guía de actuación para profesionales”, Feliciano Villa, Montserrat Celdran, Josep Fara, Rodrigo Serrat, M. Teresa Martínez , colección Guaios de la Fundación Pílares 2017.

“Sexualidad en personas mayores institucionalizadas: la perspectiva del residente y la perspectiva del profesional.” Feliciano Villa, Carme Triadó, Montserrat Celdran, Josep Faba. Universitat de Barcelona, Imsero.

“Swimming upstream: the provision of inclusive care to older lesbian, gay and bisexual (LGB) adults in residential and nursing environments in Wales”, Paul Willis, Tracey Maegusukuhewett, Michele Raithby and Penny Milles, *Ageing and Society / FirstView Article / October 2014.*

“Experiencias, estrategias de afrontamiento y proceso de adaptación en la relación de la sexualidad en varones con lesión medular de origen traumático,” , Claudia González Barranco i Noelia Julve García , Facultat d’Infermeria, URV Treball de fi de Grau, curs 2017-2018.

“Regulación de la expresión sexual de los mayores ingresados en residencias: la visión de los profesionales”, Feliciano Villar , Josep Fabà, Montserrat Celdrán y Rodrigo Serrat *Revista Española de Geriatría y Gerontología 2014.*

“Barriers to sexual expression in residential aged care facilities (RACFs): comparison of staff and residents’ views “Feliciano Villar, Montserrat Celdran, Josep Faba & Rodrigo Serrat, JAN, *Informing Practice and Policy Worldwide through research and scholarship 2014.*

“As Long as They Keep Away From Me: Attitudes Toward Non-heterosexual Sexual Orientation Among Residents Living in Spanish Residential Aged Care Facilities”, Feliciano Villar, PhD, Rodrigo Serrat, MSc, Josep Fabà, MSc, and Montserrat Celdrán, PhD *The Gerontologist Advance Access published December 26, 2013.*

“Staff attitudes towards sexual relationships among institutionalized people with dementia: does an extreme cautionary stance predominate?” Feliciano Villar, Montserrat Celdrán, Josep Fabà and Rodrigo Serrat *International Psychogeriatrics (2013).*

“La detecció de necessitats en l’atenció socio sanitària a persones grans homosexuals”
Projecte Aeneas-Lambda Casal Lambda.

“Convención Internacional sobre los Derechos de las Personas con discapacidad”

Llei 26/2011, d'1 d'agost, “de adaptació normativa a la Convención Internacional sobre los Derechos de las Personas con Discapacidad i Reial decret Legislatiu 1/2013, de 29 de novembre, pel qual s'aprova el “*Texto Refundido de la Ley General de Derechos de las Personas con Discapacidad y de su Inclusión Social*”

ENQUESTA TREBALLADORS-ESTUDIANTS

1 - Estàs d'acord amb les següents afirmacions? (resposta de si/no)

- a) Les persones amb discapacitat són asexuals, no tenen desitjos ni interessos sexuals, i la seva capacitat sexual està inhibida.
- b) Les persones amb discapacitat no resulten atractives sexualment per altres persones.
- c) Si una persona sense discapacitat manté relacions amb una persona amb discapacitat és perquè no pot atraure a individus "normals"
- d) Les persones amb discapacitat no han de tenir parella.
- d) Els drets sexuals són drets humans universals basats en la llibertat inherent, dignitat i igualtat per a tots els éssers humans. Atès que la salut és un dret humà fonamental, la salut sexual ha de ser un dret humà bàsic.
- e) A causa de la seva sexualitat reprimida, les persones discapacitades presenten desitjos perversos i excessius

2 – Consideres la sexualitat com un element important pel desenvolupament personal i social?

3 – Consideres que hi ha molts estigmes o creences errònies vers la sexualitat i l'afectivitat de les persones amb discapacitat?

4 - Creus que una persona amb discapacitat pot desenvolupar una sexualitat plena?

5 – Creus necessari que la societat admeti, tingui en compte i consideri que la sexualitat de les persones amb discapacitat és igual d'important que la sexualitat de la resta de col·lectius?

6 – Consideres que el desenvolupament de la sexualitat millora la qualitat de vida de les persones?

7 – Creus que és important educar la sexualitat al col·lectiu de persones amb discapacitat?

8 – Creus que és necessari i rellevant que les persones que conformen l'entorn de la discapacitat (famílies, amics, professionals....) s'impliquin en el procés educatiu de la sexualitat?

9 – Consideres important treballar les actituds dels professionals de l'àmbit de la discapacitat vers la sexualitat de les persones ateses?

10 – Dins l'àmbit professional, creus necessari atendre i donar resposta a les necessitats, demandes, dubtes, interessos, desitjos i situacions que es puguin generar, tenint en compte la llibertat sexual de cada individu?

11 – Consideres important la necessitat que el teu centre de treball faciliti un espai a les persones amb discapacitat on puguin desenvolupar la seva sexualitat, sols o en parella, de manera íntima?

12 – Creus que seria millor pel bon funcionament del teu centre de treball que les persones amb discapacitat desenvolupin la seva sexualitat en un espai fora del centre?

Altres comentaris: (espai d'expressió lliure)

(en el cas dels estudiants la pregunta 11 es formula així: " Imagina que ja t'has incorporat al món laboral. Consideres important la necessitat que el teu centre de treball faciliti un espai a les persones amb discapacitat on puguin desenvolupar la seva sexualitat, sols o en parella, de manera íntima? ")

ENQUESTA PERSONES USUÀRIES

1 - Estàs d'acord amb les següents afirmacions? (resposta de si/no)

- a) Les persones amb discapacitat són asexuals, no tenen desitjos ni interessos sexuals, i la seva capacitat sexual està inhibida.
- b) Les persones amb discapacitat no resulten atractives sexualment per altres persones.
- c) Si una persona sense discapacitat manté relacions amb una persona amb discapacitat és perquè no pot atraure a individus "normals"
- d) Les persones amb discapacitat no han de tenir parella.
- e) Els drets sexuals són drets humans universals basats en la llibertat inherent, dignitat i igualtat per a tots els éssers humans. Atès que la salut és un dret humà fonamental, la salut sexual ha de ser un dret humà bàsic.
- e) A causa de la seva sexualitat reprimida, les persones discapacitades presenten desitjos perversos i excessius.

2 – Et sents satisfet/a respecte de la teva vida sexual?

3 - Vius la sexualitat que t'agradaria viure?

4 – Creus que una persona amb discapacitat pot desenvolupar una sexualitat plena?

5 – No em sento segur/a davant les relacions sexuals.

6 - Consideres que el desenvolupament de la sexualitat millora la qualitat de vida de les persones?

7 – Creus que és important educar la sexualitat al col·lectiu de persones amb discapacitat?

8 – Creus que és necessari i rellevant que les persones que conformen l'entorn de la discapacitat (famílies, amics, professionals....) s'impliquin en el procés educatiu de la sexualitat?

9 – Des que vius a la residència, has pogut desenvolupar de manera més lliure la teva sexualitat?

10 - Estàs decebut/da per la qualitat de la teva vida sexual?

11 – Consideres important la necessitat que a la teva residència es faciliti un espai a les persones usuàries on pugueu desenvolupar la vostra sexualitat, sols o en parella, de manera íntima?

12 – Creus que seria millor pel bon funcionament de la residència que les persones usuàries desenvolupen la vostra sexualitat en un espai fora del centre?

13 – Has tingut accés a la educació sexual al llarg de la teva vida?

14 – T'agradaria rebre formació vers la salut sexual?

15 – El fet de viure a una residència, coarta la teva llibertat a l'hora de desenvolupar la teva sexualitat?

Altres comentaris: (espai d'expressió lliure)